

**STRATEGIA „OD POŁA DO STOŁU”
I JEJ IMPLIKACJE DLA ROZWOJU SEKTORA
PRODUKCJI WOŁOWINY W POLSCE**

JULIAN KRZYŻANOWSKI

Abstrakt

Artykuł dotyczy dokumentu Unii Europejskiej strategia „Od pola do stołu”, znaczącego dla przyszłości wspólnej polityki rolnej i skutków jego wprowadzenia dla sektora wołowiny w Polsce, ważnego elementu eksportu rolno-żywnościowego. W analizie wykorzystano badanie typu „desk research” dla rozpatrzenia aktów prawnych Unii Europejskiej i dokumentów strategicznych (w tym Planu Strategicznego dla WPR), a także Eurostatu, organizacji międzynarodowych (FAO, OECD) i organizacji branżowych. Analizę wykonano metodą ekspercką. Ograniczała się ona do czterech grup zagadnień: emisji gazów cieplarnianych, ekoschematów, antybiotyków i dobrostanu zwierząt. W konkluzji stwierdzono, że działania zakładane w strategii prowadzące do uwzględnienia kosztów zewnętrznych wytwarzania żywności (zwłaszcza zdrowotne i ekologiczne) nieuchronnie prowadziłyby do podwyższenia jej cen, ponieważ według analiz koszty te przewyższają nawet wartość rynkową żywności. Dotychczas są one pokrywane przez podatników, konsumentów, inne podmioty. W tej sytuacji wydaje się zdaniem Komisji zasadne, aby stopniowo odchodzić od polityki taniej żywności, która ma uzasadnienie w krajach biedniejszych.

Słowa kluczowe: strategię rozwoju rolnictwa UE, wspólna polityka rolna, produkcja wołowiny, dobrostan zwierząt.

Kody JEL: Q01, Q18, Q54.

Wstęp

Sektor produkcji wołowiny w Polsce ma długą tradycję oraz odgrywa ważną rolę gospodarczą, społeczną, środowiskową. Jest też elementem polityki bezpieczeństwa żywnościowego. Udział żywca wołowego (razem z cielęcym) w produkcji towarowej rolnictwa wyniósł w 2019 r. 7,4% (GUS, 2020, s. 134). Produkcja wołowiny ma duże znaczenie gospodarcze ze względu na eksport (około 80% wartości całej krajowej produkcji wołowiny (PAP, 2019)). Sam tylko eksport mięsa wołowego stanowi około 5% wartości całego polskiego eksportu rolno-spożywczego (MRiRW, 2018). Produkty uboczne mogą być wykorzystywane jako nawozy naturalne lub w przemyśle skórzanym. Chów bydła mięsnego umożliwia zrównoważoną gospodarkę łąkowo-pastwiskową, która tworzy cenne ekosystemy. Społeczne znaczenie sektora wynika z faktu, że produkcja żywca wołowego stanowi źródło dochodów producentów rolnych, a przemysł mięsny i przedsiębiorstwa usługowe tworzą liczne miejsca pracy.

Polska dysponuje znaczącym potencjałem chowu bydła, który jest determinowany zarówno czynnikami glebowo-klimatycznymi, jak i dużymi zasobami czynników produkcji. W konsekwencji Polska jest szóstym producentem wołowiny w UE. Produkcja mięsa wołowego wzrosła w Polsce z 386 tys. ton w 2010 r. do 560 tys. ton w 2019 r. (GUS, 2020, s. 421), co jest wynikiem zbliżonym do Irlandii. W 2020 i 2021 r. produkcja wołowiny ma być niemal identyczna (IERiGŻ-PIB, 2020b, s. 29). Przemysł mięsny należy do nowoczesnych branż krajowej gospodarki rolno-żywnościowej.

Polska wołowina jest konkurencyjna cenowo na rynku unijnym (IERiGŻ-PIB, 2020b, s. 29). Ze względu na znaczny udział eksportu w produkcji sektor jest uzależniony od sytuacji na rynkach międzynarodowych. Na sytuację sektora może wpływać występowanie niektórych chorób bydła (np. BSE, choroby niebieskiego języka, choroby guzowatej skóry bydła). Występowanie niektórych chorób może ograniczyć dostęp do rynków krajów trzecich. Zagrożeniem sektora może być zakaz uboju rytualnego, a niektóre kraje nabywają wyłącznie ten rodzaj produktów oraz wymagają systemu certyfikacji (np. HALAL). Szansami rozwoju sektora wołowego może być zwiększenie spożycia w kraju, a także wzrost eksportu na rynek UE i do krajów trzecich. Perspektywą dla tego sektora będzie rosnący popyt na wołowinę na świecie (NCBA, 2021).

Celem artykułu jest ustalenie, jakie działania, w świetle strategicznych dokumentów UE, powinni podjąć producenci wołowiny w Polsce by sprostać nowym wyzwaniom.

Szukając podstaw teoretycznych dla badań podjętych w tym opracowaniu, należy wskazać na współczesne teorie zachowań konsumentów żywności (Sobczyk,

2018), zrównoważonego¹ i zielonego rozwoju², koncepcję „One Health”³, by wymienić tylko najbardziej przydatne.

Przeprowadzona analiza to badanie typu „desk research” zastosowane do rozpatrzenia aktów prawnych Unii Europejskiej i dokumentów strategicznych (w tym Planu Strategicznego dla WPR), a także branżowych (w tym Polskiego Zrzeszenia Producentów Bydła Mięsnego). Wykorzystano informacje faktograficzne i statystyczne MRiRW, Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, Eurostatu, organizacji międzynarodowych (FAO – która ściśle współpracuje z UE także w sektorze wołowiny oraz OECD) i organizacji branżowych. Podejście metodyczne zastosowane w opracowaniu to przede wszystkim oceny eksperckie.

Strategia „Od pola do stołu”

Podstawowym dokumentem wspólnej polityki rolnej (WPR), który Polska i inne kraje UE mają wypracować na lata 2023-2027, jest Krajowy Plan Strategiczny⁴. Jest on narzędziem realizacji 9 celów nowej WPR. Budowa planu i jego akceptacja przez instytucje unijne jest warunkiem uzyskania środków WPR w aktualnej perspektywie finansowej.

Aby dostarczyć materiału do budowy dokumentu i wskazać na jego konieczne treści, Komisja Europejska przedstawiła założenia unijnej strategii „Od pola do stołu” oraz strategii dotyczącej bioróżnorodności (KE, 2020a). Obie strategię, a szczególnie „Od pola do stołu”, są dokumentami kierunkowymi, wspomagającymi przygotowanie planu strategicznego. Cele przyjęte w tych strategiach należy uznać za bardzo ambitne, odnoszą się do wskaźników osiągniętych średnio w Unii Europejskiej.

20 maja 2020 r. Komisja Europejska (KE) zaprezentowała komunikat dotyczący Strategii „Od pola do stołu – na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego” stanowiącej element implementacji Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ) (Europejski Zielony..., 2021). Przedstawione w nim zostały wyzwania stojące przed unijnym rolnictwem oraz kierunki, w jakich powinno ono podążać. KE bardzo duży nacisk kładzie na zapewnienie zrównoważonej produkcji żywności, wskazując jednocześnie, że aby ją osiągnąć, rolnicy będą musieli zmienić

¹ Ekonomści w nurcie zrównoważonego rozwoju dążą do zagwarantowania wystarczających standardów ekonomicznych, ekologicznych i społeczno-kulturowych oraz wolności i jakości życia wszystkim ludziom żyjącym dzisiaj oraz przyszłym pokoleniom. Jednak teoria tych trzech filarów jest dopuszczalna jedynie w ramach wyznaczonych przez ekologiczne bariery ochronne w granicach tolerancji natury (Midor, 2012, s. 59).

² Zielona gospodarka stanowi konkretyzację i operacjonalizację zrównoważonego rozwoju (Kułyk i Gąsiorek-Kowalewicz, 2018, s. 197).

³ Według WHO jest to podejście do projektowania i wdrażania programów, polityk publicznych, ustawodawstwa i badań, w których wiele sektorów komunikuje się i współpracuje, aby osiągnąć lepsze wyniki w zakresie zdrowia publicznego. Obszary pracy, w których podejście „Jedno zdrowie” (ang. *One Health*) jest szczególnie istotne, obejmują bezpieczeństwo żywności, kontrolę chorób odzwierzęcych (chorób, które mogą rozprzestrzeniać się między zwierzętami i ludźmi, takich jak grypa, wścieklizna i gorączka doliny Rift), a także zwalczanie oporności na antybiotyki (w przypadku mutacji bakterii po ekspozycji na antybiotyki bakterie stają się trudniejsze do leczenia) (Konieczny, 2018, s. 1).

⁴ Pierwsza wersja dokumentu pochodzi z grudnia 2020 r., a 30 lipca 2021 r. MRiRW ogłosiło II wersję planu strategicznego WPR, zawierającą planowane interwencje oraz wielkość środków finansowych przypisanych do każdej z nich (KE, 2018b).

swoje metody produkcji, wykorzystując rozwiązania najmniej ingerujące w przyrodę, oparte na nowych technologiach, w tym cyfrowych. Producenci będą zobowiązani zapewnić lepsze od dotychczasowych wyniki dotyczące ochrony środowiska, zwiększyć odporność systemu na zmiany klimatu i zmniejszyć zużycie środków chemicznych (np. pestycydy, nawozy). Zdaniem KE należy również odwrócić tendencję spadkową w zakresie różnorodności genetycznej, w tym poprzez ułatwienie korzystania z tradycyjnych odmian upraw i ras zwierząt (MRiRW, 2018, s. 9).

Z całą pewnością wdrożenie podejścia zaprezentowanego w ww. strategiach wymusi wiele zmian w dotychczas funkcjonującym modelu produkcji żywności i będzie wiązało się z określonymi kosztami dostosowania do nowych wymagań. Jednocześnie dostosowanie do nowych zaleceń nie pozostanie bez wpływu na wysokość cen produktów rolno-spożywczych ponoszonych przez konsumentów.

Strategia „Od pola do stołu” stanowi nowe kompleksowe podejście ukazujące, jak Europejczycy cenią sobie zrównoważoną gospodarkę żywnościową. Implementacja strategii jest okazją do polepszenia stylu życia, zdrowia społeczeństw i poprawy stanu środowiska naturalnego. Stworzenie korzystnego środowiska żywnościowego, dzięki któremu łatwiej będzie wybierać zdrowe i zrównoważone sposoby odżywiania, przyniesie korzyści dla zdrowia i jakości życia konsumentów oraz ograniczy ponoszone przez społeczeństwo koszty związane z ochroną zdrowia. Ludzie zwracają bowiem coraz większą uwagę na kwestie środowiskowe, zdrowotne, społeczne i etyczne. Europejczycy mają wysoki poziom wiedzy na temat zagadnień związanych z bezpieczeństwem żywności. Najczęściej zgłaszane obawy dotyczą antybiotyków, hormonów i sterydów w mięsie, pestycydów, substancji zanieczyszczających środowisko i dodatków do żywności (Oleksy, 2020).

Nowa perspektywa budżetowa UE będzie wiązała się ze zwiększeniem intensywności działań w zakresie bioróżnorodności, ochrony klimatu oraz środowiska. Te zmiany mogą oznaczać dla rolników zmniejszenie intensywności produkcji rolniczej, które mają być kompensowane dodatkowymi dopłatami.

Szczególne znaczenie nabiera egzekwowanie obowiązującego prawodawstwa, w szczególności w odniesieniu do ochrony środowiska (w tym emisja gazów cieplarnianych), stosowania antybiotyków i dobrostanu zwierząt.

Co jest w strategii najbardziej istotne dla producentów wołowiny?

- Konieczność zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych powstających w chowie zwierząt;
- Ułatwienia w dostępie do rynku dla zrównoważonych/innovacyjnych dodatków do pasz;
- Redukcję ogólnej sprzedaży środków antybakteryjnych dla zwierząt hodowlanych o 50% do 2030 roku;
- Rewizja legislacji dotyczącej dobrostanu zwierząt, rozważenie możliwości etykiet związanych z dobrotanem zwierząt;
- Jeden z podpunktów strategii (2.4) poświęcony jest promowaniu zrównoważonej konsumpcji żywności oraz ułatwień w przechodzeniu na zdrową i zrównoważoną dietę. Czytamy tam, że „przejście na bardziej roślinną dietę z mniejszą

ilością mięsa czerwonego i przetworzonego oraz z większą ilością owoców i warzyw ograniczy nie tylko ryzyko chorób zagrażających życiu, ale również wpływ systemu żywnościowego na środowisko”. Można więc liczyć się ze spadkiem konsumpcji wołowiny do roku 2030. Według OECD-FAO Agricultural Outlook 2021-2030 spadnie ona globalnie o 5%, ale np. w Chinach wzrośnie o 8% (OECD-FAO, s. 173). Według tych samych danych (s. 174) konsumpcja wołowiny w Europie pozostanie bez zmian.

W lecie 2021 r. opublikowano dwa dokumenty UE mające stanowić uzupełnienie strategii. Są to opublikowany przez KE 14 lipca 2021 „Fit for 55”, czyli pakiet 13 wniosków legislacyjnych uszczegółowiających (KE, 2021b) EZŁ oraz ogłoszony w sierpniu raport przygotowany przez JRC pt. „Modelling environmental and climate ambition in the agricultural sector with the CAPRI model” (Barreiro i in., 2021), po raz pierwszy przedstawiający skutki EZŁ dla unijnego rolnictwa. O ile pierwszy materiał jest dokumentem typowo politycznym i mało przydatnym w niniejszych rozważaniach (np. o sektorze wołowiny wspomina się marginalnie tylko dwa razy)⁵, to drugie opracowanie, mające charakter analityczny i stanowiące substytut tzw. *impact assessment* jest rzeczywiście przydatne. Nektóre wyliczenia z tego raportu zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

Gazy cieplarniane i dodatki paszowe

Unijne rolnictwo jest jedynym z istotnych działów gospodarczych w świecie, który ograniczył emisje gazów cieplarnianych (o 20% od 1990 r.)⁶. W prawie o klimacie (KE, 2020d) określono wyznaczony na 2050 r. cel Unii neutralnej dla klimatu. W ramach strategii „Od pola do stołu” stwierdza się, że rolnictwo wniesie odpowiedni wkład w ten proces.

Przykładem nowego ekologicznego modelu biznesowego jest prowadzenie przez rolników i leśników sekwestracji dwutlenku węgla. Stosowanie praktyk rolniczych, które usuwają CO₂ (dwutlenek węgla) lub inne gazy z atmosfery bądź ograniczają emisje przyczyniające się do osiągnięcia celu neutralności klimatycznej, powinny być nagradzane w ramach WPR albo innych inicjatyw publicznych, lub prywatnych (rynek uprawnień do emisji dwutlenku węgla)⁷. Stąd koncepcja tzw. rent klimatycznych⁸ i odpowiednich płatności.

⁵ Jako materiał wyjaśniający ogólne zapisy „Fit to 55” doskonale nadaje się dokument (European Environmental..., 2021).

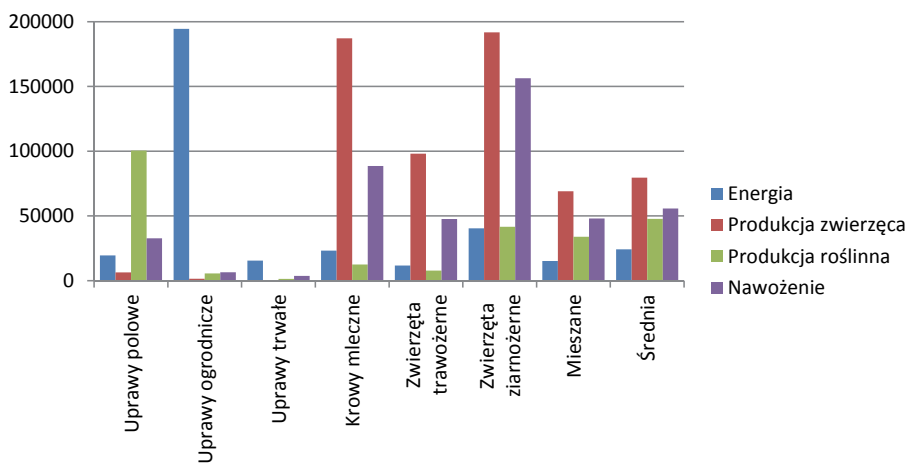
⁶ Z 543,25 mln gigaton ekwiwalentu dwutlenku węgla w 1990 r. do 438,99 mln gigaton w 2017 r. (Eurostat, 2019).

⁷ Solidne zasady certyfikacji w odniesieniu do usuwania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie są pierwszym krokiem umożliwiającym płatności na rzecz rolników i leśników za sekwestrację dwutlenku węgla, którą zapewniają. Państwa członkowskie mogłyby stosować te zasady, by zaprojektować płatności w ramach WPR w zależności od pochłanianych emisji dwutlenku węgla; ponadto przedsiębiorstwa prywatne mogłyby być również zainteresowane zakupem takich certyfikatów w celu wsparcia działań na rzecz klimatu, co zapewniłoby dodatkową zachętę (oprócz płatności w ramach WPR) dla rolników i leśników do sekwestracji dwutlenku węgla (KE, 2020b).

⁸ W cytowanych odniesieniach do polskiego rolnictwa, rentę klimatyczną rozumie się następująco: Renta klimatyczna – jest to względna różnica pomiędzy saldem emisji GHG wśród gospodarstw rolnych (rodzajów upraw, chowu zwierząt) najbardziej przyjaznych dla klimatu a gospodarstwami (rodzajami upraw, chowu zwierząt) o najmocniejszym negatywnym wpływie na klimat. Por. np. (Felli, 2014).

Chów zwierząt odpowiada za 9% emisji CO₂ pochodzących z działalności człowieka, 37% emisji CH₄ (metanu) i 65% emisji N₂O (podtlenku azotu).⁹ Emisja gazów cieplarnianych w chowie bydła według przewidywań OECD i FAO w Europie i Ameryce Północnej ulegnie zmniejszeniu do roku 2030 (OECD-FAO, 2021, s. 171). Emisję GHG w Polsce przy różnych kierunkach produkcji w 2018 roku przedstawiono na rysunku 1.

Rolnicy powinni korzystać z możliwości zmniejszenia emisji metanu z chowu zwierząt gospodarskich poprzez rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych i inwestowanie w komory fermentacyjne do produkcji biogazu z odpadów rolnych oraz pozostałości takich jak obornik¹⁰.

Rys. 1. Emisja GHG w Polsce przy różnych kierunkach produkcji w kg (2018).

Źródło: opracowanie na podstawie danych FADN (IERIGŻ-PIB, 2019)¹¹.

Aby przyczynić się do zmniejszenia wpływu produkcji zwierzęcej na środowisko i klimat oraz wesprzeć trwającą transformację w kierunku bardziej zrównoważonego chowu zwierząt gospodarskich, Komisja ma ułatwić wprowadzanie na rynek zrównoważonych i innowacyjnych dodatków paszowych. Komisja ma także przeanalizować przepisy UE mające na celu zmniejszenie zależności chowu zwierząt od dostępności

⁹ (Beldowicz, 2021).

¹⁰ Każde państwo członkowskie UE powinno dokonać szeroko zakrojonej analizy swoich szczególnych potrzeb i na tej podstawie opracuje plan strategiczny WPR, w którym określa, w jaki sposób wykorzysta środki z obu filarów WPR, aby zaspokoić te potrzeby, uwzględniając zarazem ogólne cele UE. Określi też narzędzia, które zamierza wykorzystać, i własne cele końcowe.

¹¹ W badaniach tych nie zostały jednak uwzględnione ani możliwości sekwestracji GHG w trakcie działalności rolniczej, ani zróżnicowanie emisji związane z różnymi technologiami produkcji. Opierając się na jedynie danych FADN, średni poziom rocznej emisji GHG w badanych gospodarstwach został określony na poziomie 207 ton. Jednak wielkość emisji jest w wysokim stopniu uzależniona od typu gospodarstwa i prowadzonej w nim produkcji. Najwyższy poziom zanotowano w gospodarstwach typu zwierzęta ziarnożerne – ponad 430 ton, natomiast najniższy w typie uprawy trwałe – niecałe 21 ton.

kluczowych materiałów paszowych (np. soi uprawianej na gruntach wylesionych) przez promowanie produkowanych w UE białek roślinnych i alternatywnych materiałów paszowych, takich jak owady, morskie zapasy paszy (np. algi) oraz produkty uboczne pochodzące z biogospodarki (np. odpady rybne) (KE, 2018a). Ponadto Komisja podejmie przegląd unijnego programu promocji produktów rolnych w celu zwiększenia jego wkładu w rozwój zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zgodnie ze zmieniającymi się dietami (sposobami odżywiania się). W odniesieniu do mięsa, przegląd ten powinien koncentrować się na ustaleniu, jak UE może wykorzystać swój program promocji w celu wsparcia najbardziej zrównoważonych, niskiemisyjnych metod produkcji zwierzęcej (KE, 2020b). Przewidziana jest także ocena wniosków dotyczących wsparcia powiązanego z produkcją w planach strategicznych WPR, biorąc pod uwagę potrzeby zapewnienia ogólnego zrównoważenia produkcji.

Analizując powyższe oraz fakt, że w całej UE bilans emisji amoniaku (MKiŚ, 2021, s. 15) jest podobny jak w Polsce, nasz kraj, podobnie jak i inni członkowie UE, przyjął dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylenia dyrektywy 2001/81/WE (Dz.Urz., 2016, s. 1) wskazującą poziomy redukcji m.in. emisji amoniaku na lata 2020-2029 oraz od 2030 roku.

Ekoschematy

Nowe „ekoschematy” zaoferują rolnikom duży strumień finansowania w celu pobudzenia zrównoważonych praktyk sprzyjających zmniejszeniu emisji gazów cieplarnianych. Komisja będzie wspierać wprowadzenie minimalnego wyodrębnionego budżetu przeznaczanego na ten instrument.

W resorcie rolnictwa trwają intensywne prace nad kształtem krajowego planu strategicznego WPR¹², w szczególności nad zakresem nowych płatności bezpośrednich z I filaru WPR, w ramach tzw. ekoschematów. Planuje się, że ekoschematy będą płatnością roczną za realizację praktyk korzystnych dla środowiska i klimatu, które wykraczają ponad wymogi podstawowe i różnić się będą od innych zobowiązań, m.in. rolnośrodowiskowo-klimatycznych. Przystąpienie do nich będzie dobrowolne.

W programowaniu płatności bezpośrednich państwa członkowskie mają utrudnione zadanie, gdyż będą musiały oszacować liczbę hektarów w odniesieniu do poszczególnych płatności i na tej podstawie zaplanować ich stawki jednostkowe.

Wśród praktyk zaproponowanych w ramach ekoschematów wyróżnia się:

- Ekstensywny wypas na TUZ z obsadą zwierząt, przy czym obsada zwierząt trawożernych (bydło, kozy, owce, konie) wynosi co najmniej 0,3 DJP/ha TUZ¹³ i maksymalnie 2 DJP/ha TUZ.

¹² Plan strategiczny to dokument, który będzie służył wdrażaniu WPR na lata 2021-2027 i będzie obejmował interwencje w obu filarach tej polityki. Strategia „Od pola do stołu” jest natomiast dokumentem kierunkowym wspomagającym przygotowanie planu. Plan strategiczny WPR zawiera ocenę potrzeb opartą na analizie SWOT, strategię interwencji, w którą wkomponowuje się strategia rozwoju rynku „Polska Wołowina” oraz konkretne działania interwencyjne.

¹³ DJP, duża jednostka przeliczeniowa inwentarza (ang. LU, LSU – *Livestock Unit*), TUZ – trwałe użytki zielone.

- Przyorywanie obornika w ciągu 12 godzin od aplikacji na glebę.
- Rozlewanie gnojowicy innymi metodami niż rozbryzgowo, aplikacja doglebowa nawozów na bazie mocznika, co spowoduje minimalizowanie strat amoniaku:
 - 1) iniekcja płytka z wykorzystaniem aplikatorów wyposażonych w redlice tar czowe albo
 - 2) aplikacja do gleby z zastosowaniem wozów asenizacyjnych z płozami.

Wprowadzenie ekoschematów to dla rolnika konieczność podjęcia racjonalnej decyzji. Taka decyzja musi opierać się o rachunek ekonomiczny korzyści i kosztów. Korzyści to nie tylko dodatkowa dopłata, ale również poprawa jakości i struktury gleby czy obniżenie kosztów produkcji. Niektóre ekoschematy mogą wiązać się z inwestycjami. Na przykład uproszczone systemy upraw czy doglebowa aplikacja gnojowicy wymagają specjalistycznych, drogich maszyn. Warto w taki przypadku rozważyć wspólne inwestycje i użytkowanie maszyn. Korzyścią może być również wyższa cena sprzedawanych przez rolnika płodów rolnych, np. za żywiec opasany na otwartej przestrzeni.

Produkcja żywca na pastwiskach rozwinęła się w odpowiedzi na obawy związane (IFOAM EU, 2020) z nadmiernym wykorzystaniem zbóż i innych skoncentrowanych pasz w żywieniu przeżuwaczy takich jak bydło i owce. Celem jest zapewnienie korzyści środowiskowych, zdrowotnych i jakości produktów poprzez skupienie się na skarmianiu traw czy roślin strączkowych. Dobrowolne systemy certyfikacji zwierząt gospodarskich wypasanych na pastwiskach istnieją w niektórych krajach, na przykład w Wielkiej Brytanii (www.pastureforlife.org), Austrii (www.heumilch.com) i Niemczech (www.weidebeef.de). Normy te koncentrują się przede wszystkim na wykluczeniu zbóż i innych koncentratów. Mogą również obejmować stosowanie roślin strączkowych, aby zmniejszyć potrzebę stosowania nawozów azotowych i poprawić wartość odżywczą paszy. Takie podejście obejmuje zarówno użytki zielone rotacyjne, jak i trwałe. Przykłady takich działań rolników z całej Europy można znaleźć na stronie internetowej www.encyclopediapratensis.eu, gdzie opisane są przykłady gospodarstw rolnych stosujących wypas, uczestniczących w projekcie Innograss¹⁴. Takie korzyści są jednak uwarunkowane współpracą rolników stosujących podobne praktyki i właściwym oznakowaniem produktów. Są już w Europie całkiem spore grupy konsumentów, którzy interesują się zrównoważonymi metodami wytwarzania żywności oraz są gotowi płacić więcej, jeśli mają pewność, że to, co kupują, przyczynia się do ochrony klimatu, środowiska oraz dobrostanu zwierząt. Wdrożenie nowych systemów płatności bezpośrednich powinno być poprzedzone bardzo szerokimi konsultacjami społecznymi oraz wsparte poprzez system doradztwa rolniczego (Molenda, 2020). Unia Europejska będzie nadal rozwijać już funkcjonujące inicjatywy w powyższym zakresie¹⁵.

¹⁴ Według EIP-Agri Focus Group „Wypas na rzecz węgla”, wypas rotacyjny ma większy potencjał do sekwestracji węgla niż ciągłe systemy wypasu, gdyż tworzy w glebie materię organiczną. (Hennessy i in., 2021).

¹⁵ Np. inicjatywa inteligentnych innowacji prorozwojowych opartych na badaniach w dziedzinie rolnictwa (EC, 2017).

Antybiotyki

Od czasu odkrycia penicyliny w 1928 r. produkty przeciwdrobnoustrojowe ratujące życie zrewolucjonizowały społeczeństwo i gospodarkę (MRiRW, 2019). Obecnie korzyści te są jednak zagrożone głównie ze względu na nadmierne lub niewłaściwe stosowanie produktów przeciwdrobnoustrojowych, co doprowadziło do rozprzestrzeniania bakterii opornych na wiele leków. Oporność na produkty przeciwdrobnoustrojowe to poważne wyzwanie dla UE i całego świata. W listopadzie 2011 r. Komisja Europejska wprowadziła pierwszy pięcioletni plan działania „Jedno zdrowie” („One Health”), opracowany w celu przeciwdziałania rosnącym zagrożeniom związanym z opornością na produkty przeciwdrobnoustrojowe. Główne cele programu polegają na wzmocnieniu profilaktyki i kontroli oporności na produkty przeciwdrobnoustrojowe w sektorach ochrony zdrowia ludzi, zwierząt i bezpieczeństwa żywności, w celu zapewnienia dostępności i wydłużenia skuteczności działania produktów przeciwdrobnoustrojowych.

Aby realizować ustalone przez KE wytyczne w obszarze medycyny weterynaryjnej, stworzono w Polsce krajowy elektroniczny system raportowania danych dotyczących wielkości obrotu produktami leczniczymi weterynaryjnymi (PLW). Na podstawie kwartalnych raportów przekazywanych przez hurtownie farmaceutyczne generowane są roczne raporty dotyczące sprzedaży przeciwbakteryjnych PLW, które są przekazywane do Europejskiego Programu Nadzorowania Konsumpcji Weterynaryjnych Produktów Przeciwdrobnoustrojowych (ESVAC). Analiza raportów ESVAC z lat 2011-2016 wykazała wzrost o 2% sprzedaży przeciwdrobnoustrojowych PLW dla zwierząt gospodarskich w Polsce w przeliczeniu ilości substancji czynnej (mg) na jednostkę PCU¹⁶. Przy czym należy podkreślić, iż ilości te od 2013 r. wykazują jednak tendencję spadkową.

Do najczęściej sprzedawanych w latach 2012-2016 przeciwbakteryjnych PLW stosowanych w leczeniu zwierząt gospodarskich w Polsce należały tetracykliny i penicyliny, przy czym sprzedaż tetracyklin stanowiła w 2016 r. 32% całkowitej sprzedaży przeciwbakteryjnych PLW w Polsce, a penicylin – 28%. Najrzadziej sprzedawaną grupą substancji czynnych były cefalosporyny, których sprzedaż stanowiła zaledwie 0,46% całkowitej sprzedaży przeciwbakteryjnych PLW.

Oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe związana z nadmiernym i niewłaściwym stosowaniem środków przeciwdrobnoustrojowych w leczeniu zwierząt i ludzi prowadzi co roku do ok. 33 tys. zgonów w UE i wiąże się ze znacznymi kosztami opieki zdrowotnej (KE, 2020b, s. 9). Komisja podejmuje zatem działania w celu zmniejszenia całkowitej unijnej sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych przeznaczonych dla zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych i w dziedzinie akwakultury o 50% do 2030 roku. Nowe rozporządzenia w sprawie weterynaryjnych produktów leczniczych i paszy leczniczej zapewniają szeroki zakres środków mających pomóc w osiągnięciu tego celu.

¹⁶ PCU – Population Correction Unit jest wskaźnikiem ilustrującym faktyczne zużycie leków w chowie zwierząt gospodarskich (Veterinary Medicines Directorate, 2016).

Polityka w zakresie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe Antimicrobial Resistance (AMR) została określona dla zwierząt, z których mięso jest przeznaczone do spożycia przez ludzi. Każde stosowanie środków przeciwdrobnoustrojowych może powodować rozwijanie się antybiotykooporności. Dlatego dla Danii istotne jest rozważne stosowanie środków przeciwdrobnoustrojowych. Dania określiła w 2010 r. jako cel zmniejszenie stosowania AMR. Realizacja celu opiera się na współpracy interesariuszy w ramach podejścia „Jedno zdrowie”. W Danii oczekuje, że strategia „Od pola do stołu” obejmować będzie ustalenie progów (cełów) w odniesieniu do AMR dla każdego państwa członkowskiego. To pozwoli na ustalenie i realizację unijnego limitu. W Finlandii wykorzystanie weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych jest na bardzo niskim poziomie. W Holandii ograniczono o 60% użycie antybiotyków na poziomie gospodarstwa. Nie generowało to dodatkowych kosztów dla większości rolników, ale wymagało od nich poprawy zarządzania produkcją.

Dobrostan

Zwiększenie dobrostanu zwierząt poprawia zdrowie zwierząt i jakość żywności, zmniejsza zapotrzebowanie na leki i może pomóc w zachowaniu różnorodności biologicznej. Nie ulega również wątpliwości, że pragną tego obywatele. Komisja zamierza dokonać przeglądu przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt, w tym przepisów dotyczących transportu i uboju zwierząt, aby dostosować je do najnowszej wiedzy naukowej, rozszerzyć ich zakres, ułatwić egzekwowanie i ostatecznie zapewnić wyższy poziom dobrostanu zwierząt. Komisja rozważy również możliwości etykietowania informującego o dobrostanie zwierząt w celu lepszego przekazywania danych w łańcuchu żywnościowym (Animal Welfare..., 2021). Wprowadzaniu tych rozwiązań ma służyć pięcioletni program.

W strategii „Od pola do stołu” przedstawiony jest również harmonogram działań pozalegislacyjnych i legislacyjnych, które mają być podjęte w najbliższych latach (tab. 1). Jak widać, dwa ważne zadania dla sektora wołowiny przewidziane są dopiero na IV kwartał 2021 r. (dodatki paszowe) i IV kwartał 2023 r. (ocena prawodawstwa w zakresie dobrostanu zwierząt).

Tabela 1

Strategia „Od pola do stołu” projekt planu działania

DZIAŁANIA	Orientacyjny harmonogram	Nr
Wniosek w sprawie ram prawnych dotyczących zrównoważonych systemów żywnościowych	2023	1.
Opracowanie planu awaryjnego w celu zapewnienia zaopatrzenia w żywność i bezpieczeństwa żywnościowego	IV kw. 2021 r.	2.
Zapewnienie zrównoważonej produkcji żywności		
Przyjęcie zaleceń dla każdego państwa członkowskiego dotyczących dziewięciu celów szczegółowych wspólnej polityki rolnej (WPR) przed formalnym przedłożeniem projektów planów strategicznych WPR	IV kw. 2020 r.	3.
Wniosek dotyczący zmiany dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów w celu znacznego ograniczenia stosowania pestycydów, ryzyka z nimi związanego oraz zależności od nich, a także wzmocnienia integrowanej ochrony roślin	I kw. 2022 r.	4.
Zmiana odpowiednich rozporządzeń wykonawczych objętych ramami dotyczącymi środków ochrony roślin w celu ułatwienia wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin zawierających biologiczne substancje czynne	IV kw. 2021 r.	5.
Wniosek dotyczący zmiany rozporządzenia w sprawie statystyk dotyczących pestycydów w celu wyeliminowania luk w danych i wzmocnienia kształtowania polityki w oparciu o dowody	2023 r.	6.
Ocena i przegląd obowiązującego prawodawstwa w zakresie dobrostanu zwierząt, w tym w odniesieniu do transportu zwierząt i uboju zwierząt	IV kw. 2023 r.	7.
Wniosek dotyczący zmiany rozporządzenia w sprawie dodatków paszowych w celu zmniejszenia wpływu chowu zwierząt gospodarskich na środowisko	IV kw. 2021 r.	8.
Wniosek dotyczący zmiany rozporządzenia w sprawie unijnej sieci danych rachunkowych gospodarstw rolnych w celu przekształcenia jej w sieć danych na temat zrównoważonego charakteru gospodarstw rolnych z zamiarem przyczynienia się do powszechnego wprowadzania zrównoważonych praktyk rolniczych	II kw. 2022 r.	9.
Wyjaśnienie zakresu reguł konkurencji w TFUE w odniesieniu do zrównoważoności działań zbiorowych	III kw. 2022 r.	10.
Inicjatywy ustawodawcze mające na celu wzmocnienie współpracy producentów surowców, aby wesprzeć ich pozycję w łańcuchu żywnościowym, oraz inicjatywy nieustawodawcze mające na celu poprawę przejrzystości	2021–2022 r.	11.
Unijna inicjatywa w zakresie uprawy sprzyjającej pochłanianiu dwutlenku węgla przez glebę	III kw. 2021 r.	12.
Stymulowanie zrównoważonych praktyk w zakresie przetwórstwa spożywczego, sprzedaży hurtowej i detalicznej, hotelarstwa i gastronomii		
Inicjatywa mająca na celu poprawę ram ładu korporacyjnego, w tym zobowiązanie przemysłu spożywczego do włączenia zrównoważoności do strategii przedsiębiorstw	I kw. 2021 r.	13.
Opracowanie unijnego kodeksu i ram monitorowania odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej i marketingu w łańcuchu dostaw żywności	II kw. 2021 r.	14.

cd. Tabeli 1.

Inicjatywy mające na celu stymulowanie zmiany składu żywności przetworzonej, w tym ustalenie najwyższych dopuszczalnych poziomów niektórych składników odżywczych	IV kw. 2021 r.	15.
Określenie profilów żywieniowych w celu ograniczenia promocji żywności o wysokiej zawartości soli, cukru lub tłuszczu	IV kw. 2022 r.	16.
Wniosek dotyczący zmiany przepisów UE dotyczących materiałów przeznaczonych do kontaktu z żywnością w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywności, zapewnienia zdrowia obywateli i zmniejszenia śladu środowiskowego sektora	IV kw. 2022 r.	17.
Wniosek dotyczący zmiany unijnych norm handlowych w odniesieniu do produktów rolnych oraz produktów rybołówstwa i akwakultury w celu zapewnienia absorpcji i podaży zrównoważonych produktów	2021-2022	18.
Zacieśnienie koordynacji w celu egzekwowania przepisów dotyczących jednolitego rynku i zwalczania fałszowania żywności, w tym poprzez rozważenie wzmocnionego wykorzystywania zdolności dochodzeniowych OLAF	2021-2022	19.
Promowanie konsumpcji zrównoważonej żywności, ułatwianie przejścia na zdrową i zrównoważoną dietę		
Wniosek dotyczący zharmonizowanego obowiązkowego etykietowania dotyczącego wartości odżywczej na przodzie opakowania, aby umożliwić konsumentom dokonywanie świadomych wyborów żywieniowych	IV kw. 2022 r.	20.
Propozycja dotycząca wymogu wskazywania miejsca pochodzenia w odniesieniu do niektórych produktów	IV kw. 2022 r.	21.
Określenie najlepszych sposobów ustalania minimalnych obowiązkowych kryteriów dotyczących zrównoważonych zamówień na żywność w celu promowania zdrowej i zrównoważonej diety, w tym produktów ekologicznych, w szkołach i instytucjach publicznych	III kw. 2021 r.	22.
Wniosek w sprawie ram dotyczących zrównoważonego etykietowania żywności, aby dać konsumentom możliwość podejmowania zrównoważonych wyborów żywieniowych	2024 r.	23.
Przegląd unijnego programu promocji produktów rolnych i spożywczych w celu zwiększenia jego wkładu w zrównoważoną produkcję i konsumpcję	IV kw. 2020 r.	24.
Przegląd ram prawnych europejskiego programu dla szkół w celu ponownego ukierunkowania programu na zdrową i zrównoważoną żywność	2023 r.	25.
Ograniczenie strat żywności i marnotrawienia żywności		
Wniosek dotyczący celów na szczeblu UE w zakresie ograniczania marnotrawienia żywności	2023 r.	26.
Wniosek dotyczący zmiany unijnych przepisów dotyczących oznaczeń dat (terminu przydatności do spożycia „spożyć przed” i daty minimalnej trwałości „najlepiej spożyć przed”)	IV kw. 2022 r.	27.

Źródło: KE, 2020e.

W IV kwartale 2020 r. Komisja Europejska przyjęła zalecenia dla każdego państwa członkowskiego dotyczące dziewięciu celów szczegółowych wspólnej polityki rolnej przed formalnym przedłożeniem projektów planów strategicznych (KE, 2020c). W dokumencie jedyne odniesienia związane z bydłem dotyczą emisji gazów cieplarnianych. W zaleceniach o konieczności poprawy dobrostanu zwierząt (s. 8) nie wymienia się bezpośrednio sektora produkcji wołowiny.

Implikacje ekonomiczne – ceny wołowiny i dochody jej producentów

Pewne wyliczenia określające relacje ekonomiczne można znaleźć nie w samej strategii, ale we wspomnianym dokumencie analitycznym (Barreiro i in., 2021). Zdaniem autorów (s. 41) W sektorze bydła uważa się, że najważniejszym zadaniem jest poprawa globalnego bilansu azotu (GNB). Można to osiągnąć poprzez znaczącą redukcję stada zwierząt (zmniejszona produkcja obornika). W związku z tym podaż mięsa ma zmniejszyć się o około 14% (do roku 2030). Według danych OECD-FAO (s. 169) produkcja wołowiny w Europie ma obniżyć się o 5%. Przypomnijmy, że konsumpcja wołowiny pozostanie praktycznie bez zmian. Przewidywany wzrost cen wołowiny może wynikać z łącznego działania dwu czynników: wspomnianego już zmniejszania liczebności stad oraz względnie stałego, nieelastycznego w krajach Europy popytu na żywność. Wzrost cen może przełożyć się na nieproporcjonalnie wysokie dochody producentów w sektorach mięsnych. Przewidywany wzrost ceny wołowiny o 24% spowodowałby zwiększenie o 126% całkowitego dochodu z produkcji mięsa wołowego (s. 44).

Wnioski

Działania zakładane w strategii, prowadzące do uwzględnienia kosztów zewnętrznych wytwarzania żywności (zwłaszcza zdrowotne i ekologiczne), nieuchronnie prowadziłyby do podwyższenia jej cen, ponieważ według analiz koszty te przewyższają nawet wartość rynkową żywności. Dotychczas są one pokrywane przez podatników, konsumentów, inne podmioty. W tej sytuacji, wydaje się zdaniem Komisji zasadne, aby stopniowo odchodzić od polityki taniej żywności, która ma uzasadnienie w krajach biedniejszych (IERiGŻ-PIB, 2020a).

W ostatnim okresie (maj-lipiec 2021) ukazały się 3 dokumenty Komisji Europejskiej dotyczące planu zerowej emisyjności powietrza, gleby i wody lub inaczej neutralności klimatycznej (KE, 2021a; 2021b; 2021c). Prawdopodobnie będzie to jeden z najtrudniejszych do spełnienia elementów strategii. W przypadku Polski samo zdiagnozowanie problemów będzie wymagało znacznego wysiłku, ponieważ problematyka ta nie była priorytetową w polityce rolnej. Zadanie to może stanowić duże wyzwanie dla rolnictwa (nie tylko w Polsce) i wiązać się ze znaczącymi kosztami ekonomicznymi dla wszystkich typów gospodarstw rolnych. Zeroemisyjność to ogromne wyzwanie także dla przemysłu przetwórczego. Oznacza bowiem m.in. ograniczenie nadmiaru opakowań, czy powszechny rozwój stosowania innowacyjnych i zrównoważonych opakowań z wykorzystaniem materiałów przyjaznych dla środowiska nadających się do ponownego wykorzystania i recyklingu. Rozwiązania w tym obszarze muszą zależeć od oceny ich potencjalnych skutków, tak aby

nie doprowadzić do obniżenia standardów bezpieczeństwa zdrowotnego żywności czy jej marnotrawienia. Jeśli chodzi o wołowinę, to została ona wspomniana tylko w dokumencie trzecim (KE, 2021c). Wspomina się (s. 122), że producenci mają ograniczyć o 15% tzw. „ślad węglowy” do 2030 roku.

Kolejnym elementem oddziaływania obu strategii do 2030 r. jest zmniejszenie sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych przeznaczonych dla zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych o 50%. Charakter działania ma związek z poprawą dobrostanu zwierząt gospodarskich poprzez oddziaływanie na ekstensyfikację chowu. Nie podważając słuszności tych argumentów należy równocześnie wskazać, że dla hodowców zmiana ta skutkowałą będzie koniecznością ograniczenia produkcji oraz obniżeniem konkurencyjności rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego. Przyjęcie tych ograniczeń wymaga równoczesnego wprowadzenia instrumentów ochrony rynku wewnętrznego przed konkurencją zagraniczną, czy kontroli spełniania wysokich standardów unijnych przez kraje trzecie eksportujące na nasz rynek wewnętrzny, unijny i polski. Wprowadzenie ograniczeń spowoduje, że polski i unijny sektor rolno-spożywczy może stać się niekonkurencyjny na rynkach światowych. Polska jest jednym z największych producentów i eksporterów wołowiny w Europie, stąd wprowadzenie omawianych ograniczeń może wypłynąć negatywnie na przyszłość branży.

Zmniejszenie produkcji żywca wołowego może doprowadzić do kilku pozytywnych efektów: zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i jednocześnie poprawy bilansu azotowego, a także poprawy dochodów producentów dzięki wzrostowi cen żywca.

Rekomendacje dla producentów wołowiny

- stosować nowe oraz innowacyjne dodatki do pasz,
- starać się ograniczać stosowanie antybiotyków,
- dbać o dobrostan zwierząt,
- starać się obniżać emisję gazów cieplarnianych: metanu i amoniaku,
- brać udział w proponowanych ekoschematach (ekstensywny wypas, gospodarowanie obornikiem i gnojowicą),
- stosować nowoczesne środki produkcji w oborze i ogólnie w gospodarstwie.

Dokumenty powiązane ze strategią „Od pola do stołu”

(Projekt stanowiska..., 2020)

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski Zielony Ład, COM(2019) 640.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030. Przywracanie przyrody do naszego życia, COM/2020/380 final.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylecia dyrektywy 2001/81/WE (Dz. Urz. UE L 344 z 17.12.2016, str.1) wskazująca poziomy redukcji m.in. emisji amoniaku na lata 2020-2029 oraz od 2030 r.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy COM(2020)98;

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/633 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych

Pakiet rozporządzeń ustanawiających przepisy dotyczące realizacji WPR w latach 2021-2027, tj.:

- wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylającego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013;
- wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenie (UE) nr 1306/2013;
- wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina, (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej i (UE) nr 229/2013 ustanawiające szczególne środki dotyczące rolnictwa dla mniejszych wysp Morza Egejskiego.

Komunikat KE do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europa efektywnie korzystająca z zasobów – inicjatywa przewodnia strategii Europa 2020 COM(2011) 0021.

Komunikat KE Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu COM(2010) 2020.

Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania dodatkowych form wyrażania i prezentacji informacji o wartości odżywczej, COM (2020)207 final.

Dokument Komisji – Ewaluacja rozporządzenia (WE) nr 1924/2006 w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności w odniesieniu do profili żywieniowych i oświadczeń zdrowotnych dotyczących roślin i składników botanicznych i ogólnych ram prawnych regulujących ich stosowanie w żywności, SWD (2020)96 final.

Aneks XI do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (2028) dotyczącego Planu Strategicznego zawiera spis 12 przepisów UE, które powinien uwzględnić Plan Strategiczny. Poniższe propozycje mogą być przydatne w związku z chowem żywca wołowego:

- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/841 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/842 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z Porozumienia paryskiego;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów.

Literatura

- Animal Welfare Labelling. Pobrane z: https://ec.europa.eu/food/animals/animal-welfare/other-aspects-animal-welfare/animal-welfare-labelling_en (data dostępu: 14.06.2021).
- Babicz-Zielińska, E., Jeżewska-Zychowicz, M. (2018). Wpływ czynników środowiskowych na wybór i spożycie żywności. *Handel Wewnętrzny*, 2(355), s. 5-18.
- Barreiro Hurlé, J., Bogonos, M., Himics, M., Hristov, J., Perez Dominguez, I., Sahoo, A., Salputra, G., Weiss, F., Baldoni, E., Elleby, C. (2021). *Modelling environmental and climate ambition in the agricultural sector with the CAPRI model*. EUR 30317 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg. DOI:10.2760/98160, JRC121368.
- Beldowicz, A. (2021). *Hodowla zwierząt odpowiada za prawie 90% toksycznych emisji*. Pobrane z: <https://klimat.rp.pl/rolnictwo/art17077061-hodowla-zwierzat-odpowiada-za-prawie-90-toksycznych-emisji> (data dostępu: 7.06.2021).
- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2016). L 344 z dnia 17 grudnia 2016 r.
- Europejska Agencja Środowiska (2019). Annual European Union Greenhouse Gas Inventory 1990-2017 and Inventory Report. Pobrane z: <https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-greenhouse-gas-inventory-2019> (data dostępu: 3.06.2021).
- European Environmental Bureau (2021). Beyond Net-Zero Emission in Agriculture. Creating an Enabling Climate Governance for Agriculture. Pobrane z: <https://eeb.org/library/beyond-net-zero-emission-in-agriculture/> (data dostępu: 5.06.2021).
- Europejski Zielony Ład. Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (data dostępu: 6.06.2021).
- Eurostat (2019). Agriculture, Forestry and Fishery Statistics. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Felli, R. (2014). On Climate Rent. *Historical Materialism*, z. 22, nr 3-4, s. 251-280.
- GUS (2020). *Rocznik statystyczny rolnictwa*. Warszawa: GUS.
- Hennessy, D., De Vlieghe, A., Die Dean, M., Klums, K., Poilane, A., Richmond, R., Schönhart, M., Svoboda, P., Rijn van, C. EIP-AGRI Focus Group. Grazing for Carbon. Mini-Paper – Guidelines. Pobrane z: [fg25_03_minipaper_guidelines.pdf](https://ec.europa.eu/eip-agri/focus-group/grazing-for-carbon-mini-paper-guidelines.pdf) (europa.eu). (data dostępu: 7.06.2021).
- IERIGŻ-PIB (2019). Nowa metoda pomiaru bilansu emisji gazów cieplarnianych (GHG) w gospodarstwach rolniczych – renta klimatyczna – jej wycena oraz wykorzystanie. Ekspertyza.
- IERIGŻ-PIB (2020a). Opinia w zakresie oceny skutków ekonomiczno-społecznych dla gospodarstw rolnych i branży rolno-spożywczej w związku z realizacją założeń Strategii „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego.
- IERIGŻ-PIB (2020b). *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*. Nr 59. Analizy rynkowe. Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- IFOAM EU (2020). Using Eco-Schemes in the New CAP. A Guide for Managing Authorities. Brussels: IFOAM EU.
- Komisja Europejska (2017). DeSIRA: Development Smart Innovation through Research in Agriculture. Pobrane z: https://ec.europa.eu/international-partnerships/programmes/desira_en (data dostępu: 10.06.2021).
- Komisja Europejska (2018a). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Zrównoważona biogospodarka dla Europy: wzmocnienie powiązań między Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Komitetu Regionów – Zrównoważona biogospodarka dla Europy: wzmocnienie powiązań między gospodarką, społeczeństwem i środowiskiem, COM/2018/673 final.

- Komisja Europejska (2018b). Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013, COM/2018/392 final - 2018/0216 (COD).
- Komisja Europejska (2020a). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030, COM(2020a) 380 final.
- Komisja Europejska (2020b). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Strategia „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego, COM/2020/381 final.
- Komisja Europejska (2020c). Dokument roboczy służb Komisji Zlecenie Komisji dla Polski w sprawie planu strategicznego WPR towarzyszący dokumentowi: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Zalecenia dla państw członkowskich w sprawie ich planów strategicznych dotyczących wspólnej polityki rolnej, SWD (2020) 389 final.
- Komisja Europejska (2020d). Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające ramy na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), COM/2020/80 final.
- Komisja Europejska (2020e). Załącznik do Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska system żywnościowego, COM(2020) 381 final.
- Komisja Europejska (2021a). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetów Regionów Droga do zdrowej planety dla wszystkich Plan działania UE na rzecz eliminacji zanieczyszczeń wody, powietrza i gleby, COM(2021) 400 final.
- Komisja Europejska (2021b). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Gotowi na 55”: osiągnięcie unijnego celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej, COM/2021/550 final.
- Komisja Europejska (2021c). Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/841 w odniesieniu do zakresu stosowania, uproszczenia przepisów dotyczących zgodności, określenia celów państw członkowskich na 2030 r. i zobowiązania do zbiorowego osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2035 r. w sektorze użytkowania gruntów, leśnictwa i rolnictwa oraz rozporządzenie (UE) 2018/1999 w odniesieniu do poprawy monitorowania, sprawozdawczości, śledzenia postępów i przeglądu, COM/2021/554 final.
- Konieczny, J. (2018). *Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach epidemiologicznych. Teoria-Praktyka-Metodologia-Etyka. Poznanie naukowe. Studia i materiały*. Pobrane z: https://wnpid.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0025/117196/Jerzy-Konieczny.pdf.
- Kułyk, P., Gąsiorek-Kowalewicz, A. (2018) Rozwój zielonej gospodarki w krajach Grupy Wyszehradzkiej. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego*, 18(XXXIII), 2, s. 193-206.
- Midor, K. (2012). Ekonomia zrównoważonego rozwoju alternatywą dla współczesnej gospodarki światowej. *Systemy Wspomagania w Inżynierii Produkcji*, 2(2), s. 56-68.

- Molenda, A. (2020). Ekoschematy – nowe propozycje w płatnościach bezpośrednich. *Agronews*, 15.06.2020. Pobrane z: <https://agronews.com.pl/artukul/ekoschematy-nowe-propozycje-w-platnosciach-bezposrednich/>
- MRiRW (2018). Strategia rozwoju sektora wołowiny – Polska wołowina 2022. Pobrane z: [https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-rozwoju-sektora-wołowiny-polska-wołowina-2022](https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-rozwoju-sektora-wolowiny-polska-wołowina-2022) (data dostępu: 12.06.2021).
- MRiRW (2019). Diagnoza sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich w Polsce przygotowana dla potrzeb opracowania Krajowego Planu Strategicznego 2021-2027. Załącznik do Planu Strategicznego.
- MRiRW (2020). Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej. Warszawa: MRiRW.
- MRiRW (2021). Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Lipiec 2021.
- MKiŚ (2021). Krajowy bilans emisji SO₂, NO_x, CO, NH₃, NMLZO, pyłów, metali ciężkich i TZO za lata 1990-2019. Raport syntetyczny. Pobrane z: https://www.kobize.pl/uploads/materialy/materialy_do_pobrania/krajowa_inwentaryzacja_emisji/Bilans_emisji_za_2019.pdf.
- NCBA (2021). Beef Industry Optimism Fueled by Strong Demand. Pobrane z: <https://www.drovers.com/news/industry/beef-industry-optimism-fueled-strong-demand> (data dostępu: 4.06.2021).
- OECD-FAO. Agricultural Outlook 2021-2030. Pobrane z: <http://www.fao.org/publications/oeecd-fao-agricultural-outlook/2021-2030/en/>
- Oleksy, K. (2020). *Eurobarometr 91.3 – Bezpieczeństwo żywności w UE jak wypadła Polska*. Pobrane z: <https://foodfakty.pl/eurobarometr-91-3-bezpieczenstwo-zywnosci-w-ue-jak-wypada-polska> (data dostępu: 16.06.2021).
- PAP (2019). *Polska eksportuje ponad 80 proc. wyprodukowanej wołowiny*. Pobrane z: <https://www.farmer.pl/produkcja-zwierzeza/bydlo-i-mleko/polska-eksportuje-ponad-80-proc-wyprodukowana-nej-wołowiny,83695.html> (data dostępu: 16.06.2021).
- Projekt Stanowiska Rządu, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Strategia „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego. Warszawa, czerwiec 2020 r.
- Sobczyk, G. (2018). Zachowania konsumentów wobec nowych trendów konsumpcji. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia*, 52(1), s. 171-180. Pobrane z: <http://oeconomia.annales.umcs>.
- Veterinary Medicines Directorate (2016). Understanding the mg/PCU calculation used for antibiotic monitoring in food producing animals. Pobrane z: <https://www.gov.uk/government/publications/understanding-the-mgpcu-calculation-used-for-antibiotic-monitoring-in-food-producing-animals> (data dostępu: 17.06.2021).

Źródła internetowe:

- www.encyclopediapratis.eu
www.heumilch.com
www.pastureforlife.org
www.weidebeef.de

“FARM TO FORK” STRATEGY AND ITS IMPLICATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE BEEF PRODUCTION SECTOR IN POLAND

Abstract

The article deals with the “Farm to Fork” Strategy, which is the European Union document significant for the future of the Common Agricultural Policy and the effects of its implementation for the beef sector in Poland, as well as an important element of agri-food exports. The analysis uses a “desk research” study to consider the EU legal acts and strategic documents (including CAP Strategic Plan), as well as documents of Eurostat, international organizations (FAO, OECD), and industry organizations. The analysis was performed using an expert method. The study was limited to four groups of issues: greenhouse gas emissions, eco-schemes, antibiotics, and animal welfare. It was concluded that the actions specified in the strategy aimed at considering external costs of food production (particularly health and environmental) would inevitably result in an increase in its prices, because, according to the analyses, the costs even exceed the market value of food. So far, they have been covered by taxpayers, consumers, and other entities. In this situation, according to the Commission, it seems justified to gradually abandon the cheap food policy, which is justified in poorer countries.

Keywords: EU agricultural development strategies, Common Agricultural Policy, beef production, animal welfare.

Data nadesłania: 29.07.2021.

Data ostatniej recenzji: 18.09.2021.

Data akceptacji do druku: 4.10.2021.

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

